

Kunnskapsdepartementet

Oslo, 23. juni 2022

Innspill til regjeringens utsynsmelding

Voksenopplæringsforbundet (Vofo) vil med dette gi innspill til regjeringens utsynsmelding. Vofos mener at det trengs flere planer og konkrete tiltak knyttet til opplæring i frivillig og ideell sektor. Samfunnet er avhengig av et mangfold av læringsarenaer og kompetansebygging på flere områder.

Som samfunn har vi lykket godt i Norge, men også vi preges av økende spenninger og forskjeller mellom land og folk, ensomhet og utenforskap, fraflytting og andre globale utviklingstrender. Den pågående pandemien, og krigen i Europa har vist behovet for sterke tilbydere av voksenopplæringstiltak, både til de som står i og utenfor arbeid- og samfunnslivet.

Hvert år deltar nærmere en halv million over hele landet på ulike kurs i regi av studieforbundene. Kursene kan for eksempel være innen botanikk, organisasjonsutvikling, håndverksfag eller tillitsvalgsopplæring. Når ulike mennesker møtes for å lære i felleskap, skapes nye ideer og ny innsikt oppstår. Dette bidrar ikke bare til utvikling hos deltakerne, men også til utviklingen av samfunnet som helhet. Denne blandingen er et avgjørende element for et vellykket demokrati. Studieforbundene, som organisator og fagmiljø for læring i frivilligheten, er et viktig verktøy for demokratiet og har en unik rolle i det norske utdanningssystemet.

Voksenopplæringsforbundet (Vofo) anbefaler disse tiltakene:

- 1) Styrking av frivilligheten som læringsarena - Bygge levende og bærekraftige lokalsamfunn gjennom livslang læring**
- 2) Satsning på kompetanser for det 21. århundre og virkemidler for livslang læring**
- 3) Bruk opplæringsressursene som eksisterer utenfor det offentlige utdanningssystemet**
- 4) Godkjenningsordning for ikke-formell opplæring**
- 5) Styrk regionale myndigheters samfunnsutviklerrolle og legg til rette for samarbeid**
- 6) Arbeid og inkludering**
- 7) Tiltak for bevaring av kulturarv og tradisjonshåndverk**
- 8) Livslang læring for grønn omstilling**

Begrunnelse:**1) Frivilligheten som læringsarena - Bygge levende og bærekraftige lokalsamfunn gjennom livslang læring**

Frivilligheten er en viktig drivkraft for livslang læring, og bidrar til relevant og tilgjengelig for folk gjennom hele livet der de bor. Organisert opplæring er nødvendig for å holde liv i den organiserte frivilligheten og er en forutsetning for en velfungerende frivillighet og et levende lokalsamfunn.

Frivilligheten og den opplæringen som skjer i frivillige og ideelle organisasjoner står sentralt i å løse oppgaver innenfor flere samfunnsområder. Den norske kulturarven videreføres gjennom opplæring og formidling av kunnskap om folkekulturen og håndverkstradisjonene i frivillige organisasjoner. Den norske beredskapen er avhengig av godt skolerte, frivillige redningsmannskaper i redningsaksjoner. Barn må være i gode og kvalifiserte hender på trening, i teatergrupper og på speidertur. Opplæring i det frivillige musikklivet styrker vi både breddesatsing og talentutviklingen¹. Integrering i det norske samfunnet krever gode læringsarenaer for språktrening og kulturkompetanse. Funksjonshemmede trenger tilpassede læringsarenaer for å bygge kompetanse og livsmestring.

Vofo mener det er behov for å styrke og synliggjøre hvor avgjørende kompetansebygging er for samfunnet. Dette bør være et satsningsområde både for nasjonale og regionale myndigheter. Studieforbundene er den viktigste drivkraften for læring og opplæring i frivillig og ideell sektor. I landets største fylke, Innlandet, benytter en av ti innbyggere seg av studieforbundenes tilbud ².

2) Kompetanser for det 21. århundre og virkemidler for livslang læring

Utsynsmeldingen bør ha fokus på kompetanser for det 21. århundre. Europakommisjonen peker på at COVID-19 har dramatisk økt behovet for nye ferdigheter i arbeidsstyrken, med etterspørsel etter sosiale og emosjonelle ferdigheter³. Både Ludvigsen- utvalget og fagfornyelsen i grunnopplæringen legger vekt på behovet for bred kompetanse for å møte fremtidens kompetansebehov. Framtidens medarbeidere må utfylle teknologien, og kompetanse på kommunikasjon, problemløsning, samarbeid, motivasjon, omstillingsevne og kulturforståelse blir viktig framover

Et viktig tiltak for fremme livslang læring og en lærende befolkning vil være å legge til rette for et mangfold av læringsarenaer og gi incentiver til livslang læring. Studieforbundene er et viktig virkemiddel for å gjøre frivillig- og ideell sektor en viktig bidragsyter.

---

¹ <https://www.facebook.com/vofo2/videos/535563641444546>

² <https://statistikk.vofo.no/2021>

³ https://ec.europa.eu/eures/public/six-soft-skills-you-need-post-pandemic-workplace-2022-04-20_no

3) Bruk opplæringsressursene som eksisterer utenfor det offentlige utdanningssystemet

Bedrifter og andre næringsaktører står fritt til å velge tilbydere, enten offentlige eller private tilbydere innen universitet, høyskole eller høyere yrkesfaglige utdanninger (fagskoler), eller gjennom andre tilbydere som tilbyr ikke-formell kompetanse. Det er derfor en flora av ulike tilbydere av etter- og videreutdanning, men liten kvalitetskontroll av private tilbydere. Det er derfor viktig at det stimuleres til en prekvalifisering av tilbyderne, eksempelvis slik HK-Dir og Nokut gjør i forhold til Kompetanse-pluss ordningen og fagskolesektoren.

Studieforbundsordningene fungerer på samme måte. Studieforbundene er offentlig godkjente og må oppfylle en rekke krav for å kunne tilby opplæring og kurs av både formell og uformell karakter, for å kunne tilegne seg offentlige støtteordninger som tilrettelegging, praksiskandidat, studieplasser, BIO-midler etc..

Framtidens arbeidsliv trenger økt tilgang til kompetansepåfyll for alle arbeidstakere og en kvalifisert arbeidskraft med kontinuerlig oppdatert kompetanse. For å møte dette behovet må det tilrettelegges for muligheten for korte kurs som er tilpasset arbeidslivet og voksnes kompetansebehov.

Vofo mener meldingen også burde omfatte hvordan man *bedre kan ta i bruk opplæringsressursene som eksisterer utenfor det offentlige utdanningssystemet*. Her vil vi peke både på studieforbundene som ideelle opplæringsaktører, og på kompetansen som bygges i frivillig sektor. Studieforbundene er svært ulike, både i profil, størrelse, organisering og arbeidsform. Mens enkelte forbund har stor opplæringsvirksomhet i egen regi, skjer opplæringen i andre forbund i hovedsak i medlemsorganisasjonens regi. Vi viser til Fafo-rapporten: Studieforbundene som læringskatalysatorer⁴.

Studieforbundenes mulighet til å spille en aktiv samfunnsrolle handler om bedre samarbeid med offentlige aktører, både ved at de slippes til, og ved at de selv griper mulighetene. Det siste har vi sett eksempler på under koronakrisen hvor enkelte studieforbund har evnet å komme opp med opplærings- og utdanningstilbud til personer både i og utenfor arbeidslivet. Da regjeringen 3. april 2020 utvidet bransjeprogrammer for å støtte næringer som er hardt rammet av koronakrisa, var studieforbundene AOF Norge og Livslang Læring raskt i gang med kurstilbud for permitterte og ledige.

Fullføringsreformen vil kreve mye av fylkeskommunene, både i form av realkompetansevurdering, kartlegging av den enkeltes kompetanse og tilrettelegging av modulbasert opplæring. Livsoppholdsutvalget pekte på kapasitetsutfordringer på grunnopplæring og videregående opplæring for voksne⁵. Det henvises ofte til ventelister og at det mangler opplæringstilbud i nærområdet. Her ønsker studieforbund å bidra. De har lang erfaring med opplæring for voksne. Vofo er opptatt av at studieforbund som ønsker det skal få mulighet til å samarbeide med fylkeskommunen om videregående opplæring til voksne.

⁴ <https://www.fafo.no/images/pub/2019/20725.pdf>

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2018-13/id2620876/>

4) Godkjenningsordning for ikke-formell opplæring

Vofo mener man bør gjenoppta forslaget til Markussen-utvalgets forslag om godkjenning av ikke-formell opplæring. Markussen-utvalget påpekte at ikke-formell opplæring spiller en viktig rolle for å sørge for kompetanse i arbeidslivet. Vofo støtter utvalget som mente at det bør brukes offentlige ressurser på å stimulere til økt deltagelse i relevant ikke-formell opplæring. Det kan imidlertid ikke gjøres uten et system som sikrer kvalitet i tilbud⁶. Utvalg om Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og kompetanser utenfor det formelle utdanningssystemet pekte på mye av det samme⁷.

5) Styrk regionale myndigheters samfunnsutviklerrolle og legge til rette for samarbeid

Vofo mener regionale myndigheters samfunnsutvikler-rolle bør tydeliggjøres. Det er stort potensiale for lokal verdiskapning hvis myndighetene tilrettelegger for mer effektivt og sømløst samarbeid mellom offentlige og ideelle aktører (på stat-, fylkes- og kommunenivå).

Vofo mener det er behov for bedre strukturer og rutiner for dialog med ideelle- og frivillige organisasjoner, kommuner og fylkeskommuner. Bedre samarbeid og samhandling vil bidra til at man bruker ressurser mer effektivt. Det bør derfor opprettes formaliserte samarbeidsstrukturer mellom det offentlige og ideelle- og frivillige organisasjoner.

Vofo har regional tilstedeværelse i alle landets fylker og har fylkesutvalg som representerer bredden av frivillig og ideell sektor. Vi kan derfor være et viktig virkemiddel for fylkeskommunen. Vofo har samarbeidsavtaler med flere fylkeskommuner og ønsker å inngå flere. Ved å dra nytte av Vofos samlede kompetanse og nettverk regionalt ønsker vi å bidra til bedre samhandling. Dette vil kunne styrke samarbeidet mellom offentlige og frivillig- og ideell sektor.

Vofo mener det er behov for et tettere samarbeid mellom studieforbund og fylkeskommunen, gjennom en 4-årig samarbeidsavtale mellom Vofo og fylkeskommunen for å sikre kontinuitet samarbeidet. Avalen bør omfatte:

- Opplæring i regi av studieforbundene
- Fagopplæring, studiekompetanse og høyere yrkesfaglig utdanning.
- Norsk for fremmedspråklige
- Sertifisering og bransjekurs
- Synliggjøring av studieforbundenes fleksible tilbud gjennom karrieresentrene
- Innholdsleverandør og tilrettelegging i regionale læringsentre

Uten studieforbund ville Norge hatt en utfordring med å utdanne tilstrekkelig antall helsefagarbeidere. Studieforbundene utdanner både voksne ufaglærte arbeidstakere og arbeidsinnvandrere innen helsefaglig utdanning.

⁶ NOU 2019: 12. (2019). *Lærekraftig utvikling, Livslang læring for omstilling og konkurransevne*. Kunnskapsdepartementet.

⁷ Utredning (2015), *Innplassering av kvalifikasjoner fra ikke-formell opplæring i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk*, Kunnskapsdepartementet.

Når det gjelder studieforbundenenes helsefaglige fagskoleutdanninger, viser vi til fagskolestatistikken fra DHB⁸.

6) Inkludering

Det er stort potensialet i å bedre bruke den kompetansen som innvandrere allerede innehar. Innvandrere med fag- og profesjonsutdanning mangler yrkesnorsk som gir en dårlig forutsetning for integrering. Flere ideelle aktører/studieforbund gis mulighet til å samarbeide med fylkeskommuner og kommuner om å tilby fag- og yrkesopplæring, og norskopplæring, som en del av introduksjonsprogrammet. Vi bør senke terskelen for muligheten til å ta fagbrev.

Vi ser at studieforbund i samarbeid med lokale lag og foreninger setter i gang flere opplæringstiltak. Dette er gode arenaer for læring og inkludering i det norske samfunnet, og bør styrkes. Klippekortordningen som forvaltes av IMDI er et godt supplement til tilbudet om norskopplæring kommunene tilbyr i dag, og bør utvides.

Skal vi lykkes med inkluderende arbeid og samfunnsliv er vi avhengige av å styrke læringsarenaer som bidrar til deltagelse. Eksempelvis bidrar Studieforbundet Funkis med sine mestringskurs for mennesker med funksjonsnedsettelse, kroniske sykdommer og deres pårørende, til å gi viktig kompetanse som fører til at flere kan bidra i arbeids- og samfunnslivet⁹.

7) Tiltak for bevaring av kulturarv og tradisjonshåndverk

For å bevare kulturarv er det viktig å opprettholde opplæringstilbud i de små (og verneverdige) tradisjonshåndverksfagene (og gamle håndverkstradisjoner). Programområder på videregående hvor det ikke finnes sterke etablerte bransjemiljøer, med ressurser til å ta en aktiv rolle i utvikling av høyere yrkesfaglig utdanning, må staten ta et særlig ansvar for. Dette gjelder mange små fag, der frivilligheten i samarbeid med små bransjer og fagmiljøer i dag tar ansvar for å gi opplæringstilbud. Det er få offentlige tilbud i disse fagene. Det er behov for en tettere dialog mellom aktørene som i dag tar hånd om opplæringen og fagutøvelsen i de små tradisjonelle håndverksfagene, for å sikre tilbud over hele landet.

Frivillige organisasjoner er helt avgjørende for bevaring av Norsk kulturarv og deres arbeid har innvirkning på flere områder. Det bidrar aktivt til lokalt næringsliv hvor kulturfrivilligheten driver både produksjon, distribusjon og bidrar til turistnæringen i Norge. Museums- og arkivsektorene og kulturminneforvaltningen er avhengige av de sterke frivillige fagmiljøene for videreutdanning og bevaring.

---

⁸ <https://fagskole.hkdir.no/stat/nokkeltall>

⁹ <https://www.funkis.no/>

Her følger noen eksempler på opplæring i regi av frivilligheten som gir grunnlag for å avlegge svenneprøven som privatist:

- Modulbasert bunadsopplæring, etter læreplanen VG3opplæring i bedrift. Hver kursrekke består av 6 ukeskurs + tilleggsmodul. Stadig flere avlegger svenneprøven etter endt opplæring. De som tar denne opplæringen, er de som vil bli bunadstilvirkere. Noen har egen bedrift, noen vil starte egen bedrift mens andre jobber eller vil jobbe på en systue eid av andre. Mange av disse faglærte bunadstilvirkerne blir senere kurslærere og driver tradisjonshåndverket videre.
- Modulbasert vev opplæring. Etter læreplan VG3 opplæring i bedrift. Brukes som grunnlag for å avlegge svenneprøve som privatist. Noen av deltakerne går videre til høyere utdanning som universitetet i Sør-Øst gir.
- Modulbasert trebåtbyggeropplæring, etter læreplanen VG3 opplæring i bedrift. Deltakerne er ofte folk fra museumsvesenet, tømrere og folk i bygningsbransjen og kystlagsidealister.

8) Livslang Læring for grønn omstilling

Gjennom livslang læring kan vi bygge kunnskap om klimakrisen og mobilisere engasjementet for å motvirke global oppvarming. Flere ideelle- og frivillige organisasjoner jobber i dag med problemstillingene og flere kan være viktige bidragsyttere. Vofo mener det bør legges til rette for flere incentiver for å stimulere til opplæring som bidrar til grønn omstilling.

Her følger noen eksempler på sektorens bidrag:

- Norges Bondelag (Studieforbundet Natur og Miljø), ny klimakunnskap i landbruket. Det kommer stadig ny kunnskap om hvordan vi kan innfri jordbrukets klimaforpliktelse uten å svekke norsk matproduksjon¹⁰.
- Norges Husflidslag (Studieforbundet Kultur og Tradisjon), Holdbart. Et prosjekt for å spre kunnskap om materialer og teknikker, og inspirere ungdom og unge voksne til å fikse klærne sine¹¹.
- Et rikt lokalt kulturliv bidrar både til flere kulturopplevelser og øker bolyst. En lærekraftig kulturfrivillighet, gir Norge et rikt kulturliv som gir folk kulturtilbud der de bor og lever.

Med hilsen

Voksenopplæringsforbundet

Stian Juell

Hege Irene Fossum

Generalsekretær

Leder

¹⁰ <https://www.bondelaget.no/bondelaget-mener/miljo-og-klima/klima/webinar-ny-klimakunnskap-i-landbruket>

¹¹ <https://husflid.no/fagsider-/holdbart/prosjekter/>